

CETATEA TRACO-GETICĂ DE LA ARSURA, JUD. VASLUI (1964)

SILVIA TEODOR

IN ANUL 1964, Institutul de istorie și arheologie din Iași, în colaborare cu Muzeul din Huși, au efectuat un sondaj de control în cetatea numită « Mogoșești », situată pe teritoriul com. Arsura din jud. Vaslui.

Cetatea se întinde pe o suprafață de circa 25 ha în cuprinsul unui promontoriu mărginit pe trei părți de pante line, iar în rest de pante foarte abrupte. Deoarece, pe cea mai mare parte a cetății este plantată pădure și viță de vie, cercetarea acestui important obiectiv a fost destul de dificilă.

Cetatea de formă aproximativ ovală este marcată spre sud-est de două valuri cu șanțuri adiacente, care au avut ca scop apărarea ei în părțile unde panta era mai lină și deci mai accesibilă.

Sondajul a avut ca scop datarea cetății și a celor două valuri. Primul val, cel interior, în prezent aplatisat aproape în întregime, este construit simplu din pământ, avînd o înălțime maximă de 1—1,10 m. Șanțul adiacent, al cărui profil este în formă de pîlnie, are adîncimea de 2—2,50 m, adîncime care se pierde în porțiunile unde panta se continuă mult în exterior.

La distanța de 250 m de primul val, se află un al doilea, la fel de aplatisat, cu ambele extremități unite de primul val, așa încît el închide o a doua incintă. Secțiunea noastră a tăiat pe direcție perpendiculară valul, ea prelungindu-se în interiorul incintei precum și în afara ei. O a doua secțiune s-a efectuat între cele două valuri, paralelă cu secțiunea întâia.

Structura actuală a celui de al doilea val constă dintr-un zid de piatră de rîu cu dimensiuni de 0,20 × 0,30 × 0,15 m legat cu pământ și birne de lemn, zid ce constituie un miez lat de 2,50 m peste care se înălța valul de pământ ridicat mai mult spre interiorul cetății, astfel încît zidul de piatră să constituie baza porțiunii sale din interior. Peste val se afla o construcție superioară, mai subțire, care s-a prăbușit în exteriorul valului sub forma unei aglomerări de arsură, cărbuni proveniți de la birnele destul de groase și bucăți de chirpic consistente de culoare roșie asemănătoare unor cărămizi arse pînă la zgurificare.

După cîteva bucăți de colțuri cu trei sau patru fețe plane, netezite, care se aflau amestecate prin arsură se poate presupune că acestea au avut o formă paralelipipedică. Tot acest amestec, forma un strat gros de circa 0,50 m, avînd o poziție înclinată în profil, ca și cum ar fi căzut de sus. Din acest motiv, ne și permitem să afirmăm că el provine de la un zid care se ridica deasupra valului (fig. 1).

Din cauza deselor răscoliri de plug, valul II este mult aplatisat, iar resturile de arsură și chirpic, apar la suprafața solului mărginind toată întinderea valului, mai ales în exterior. Dacă acest amestec de arsură, de culoare cărămizie, nu s-ar întinde pe o porțiune destul de mare de-a lungul valului, am putea presupune că numai în locul unde am secționat, ar fi fost amenajată o construcție deosebită.

Secțiunea care a tăiat valul exterior și în parte porțiunea dintre cele două valuri, ne-a dat posibilitatea să recoltăm un material arheologic destul de interesant, constând mai ales din ceramică și câteva obiecte.

În ceea ce privește ceramica, din punct de vedere al pastei și a tehnicii de lucru s-au deosebit două aspecte. Primul îl formează ceramica grosieră din pastă amestecată cu cioburi pisate din care s-au modelat vase cu pereții aproape verticali, de dimensiuni relativ mari (2/1—5). Mai puțin sînt reprezentate străchinile cu buza dreaptă, verticală sau răsfrîntă și căni cu sau fără toartă. Decorul vaselor din această categorie ceramică, se rezumă în general, la brîul alveolat sau crestat, întrerupt cu butoni simpli, conici, cilindrici sau alveolați, dispuși simetric pe umărul vasului. Această grupă ceramică are analogii pe un spațiu foarte întins în așezările din perioada de trecere de la Hallstatt la Latène, precum și în așezările din secolele III și II î.e.n., atît cele din Moldova cît și cele din regiunile învecinate ¹.

Cealaltă categorie ceramică este formată din fragmente de vase bastarnice, din pastă neagră cu lustrul la exterior și buze fațetate (fig. 4/6, 7) cu analogii în așezările din secolele III și II î.e.n., din centrul și nordul Moldovei ², în așezările Przeworsk din Polonia ³ și cultura Poienești — Lukașevka II (R.S.S. Moldovenească) ⁴.

Alături de aceste categorii ceramice, se aflau cîteva fragmente de amfore grecești, probabil de Rhodos sau Chios (fig. 4/5), precum și 3—4 fragmente de pastă cenușie, din vase lucrate la roată.

Dintre obiectele găsite, amintim cîteva fusaiole bitronconice din pastă grosieră, un fragment de lingură (fig. 2/6) și cîteva obiecte mici de formă discoidală confecționate din cioburi bastarnice sau fragmente de amforă.

Prin micul sondaj efectuat la Arsura nu s-au stabilit limitele unui complex închis, locuințe sau gropi, iar stratul de cultură fiind la mică adîncime (circa 0,40 m) și răscolit de lucrările agricole, nu se poate preciza un raport stratigrafic între cele două categorii ceramice. Am reușit deocamdată să sesizăm că ceramica grosieră de tradiție veche locală, se află în cetate și în incinta dintre valul I și valul II, pe cînd ceramica bastarnică se găsește atît între valuri cît și în afara valului II.

Deși sondajul nu ne-a dat posibilitatea să stabilim de cine și cînd s-a construit cetatea, cu acel sistem de fortificație atît de deosebit de la Arsura, credem că ea ar putea fi legată tipologic de celelalte cetăți hallstattiene tîrzii din centrul și nordul Moldovei cum sînt cele de la Stîncești ⁵ și Cotnari, precum și cetatea de la Moșna ⁶, unde după cum se știe s-au găsit și resturi bastarnice chiar în complexe de locuire construite pe val.

¹ S. Teodor, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din secolele III—II î.e.n. din Moldova*, SCIV, 18, 1967, 1, p. 25—45.

² S. Teodor și S. Rață, *Contribuții la cunoașterea culturii geto-dacice din Moldova în secolele III—II î.e.n. în lumina săpăturilor de la Cucorâni — Medeleni*, Comunicare prezentată la cea de a II-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1965; S. Teodor, *Bastarnii în Moldova* Studii și Materiale, Suceava, 2, 1971.

³ Kostrzewski J., *Wielkopolska w czasach przedhistorycznych*, Poznań 1925, p. 150.

⁴ Radu Vulpe, *Săpăturile de la Poienești din 1949*, Materiale 1, 1953, p. 213—485; M. A. Romanovskaia,

Наче-сенне Капнамо-„Инечпосеко-о пауона во II—I вв. до н. э.” (Autoreferatul lucrării de disertație), Moscova, 1968.

⁵ A. C. Florescu și S. Rață, *Problema cetăților hallstattiene din Moldova în lumina săpăturilor de la Stîncești — Botoșani*, Comunicare prezentată la cea de a II-a Sesiune științifică a muzeelor, București, 1965; idem, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI—III î.e.n.) de la Stîncești — Botoșani*, Studii și Materiale, Suceava, 1, 1969, p. 9—21.

⁶ A. C. Florescu și Gh. Melinte, *Cetatea traco-getică din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de la Moșna (județul Iași)*, SCIV. 19, 1968, 1, p. 129—134.

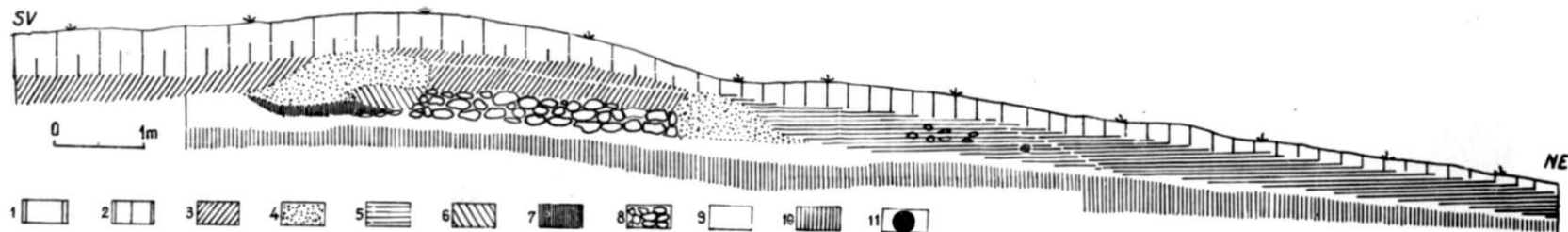
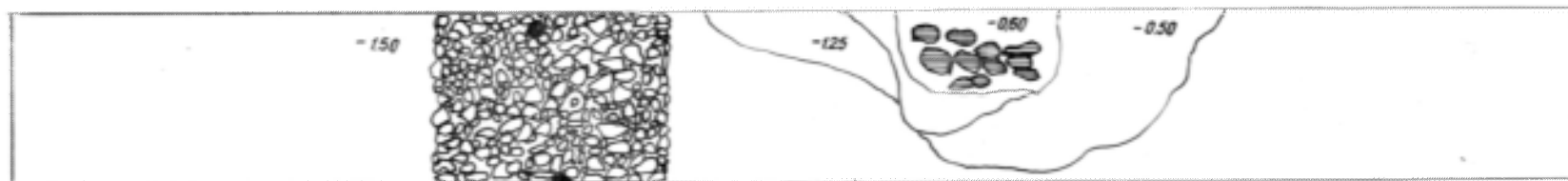

Fig.1. — Arsura. Planul și profilul secțiunii din valul II; 1, sol arabil; 2, sol negru-măzăros; 3, sol negru cu cenușă; 4, pământ negru dens; 5, pământ negru cu resturi de arsură, chirpic și cărbuni; 6, sol brun cu resturi de cărbuni; 7, sol brun cu pigmentări negre; 8, zid din piatră; 9, sol brun închis; 10, sol galben virgin; 11, birnă de lemn.

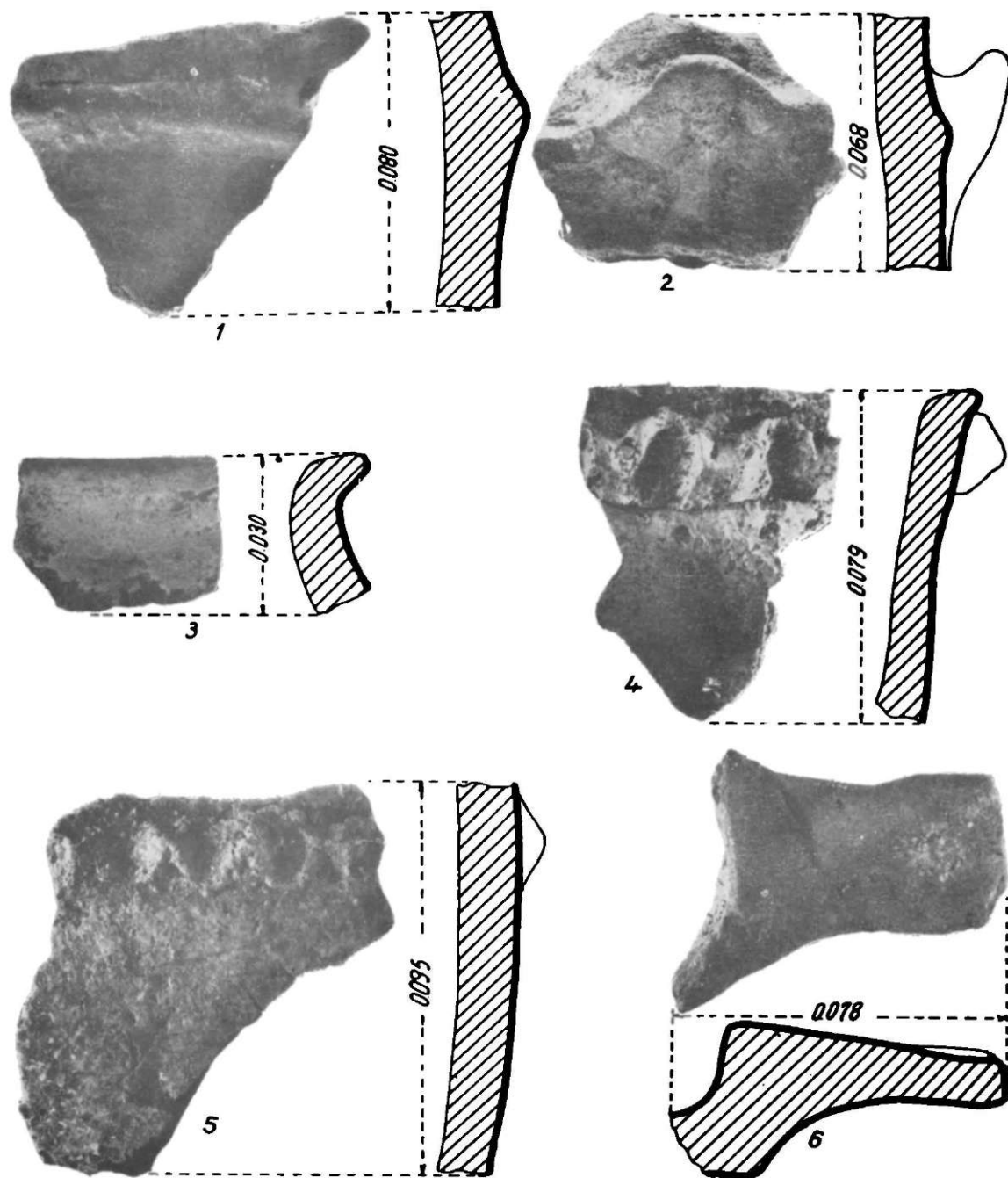
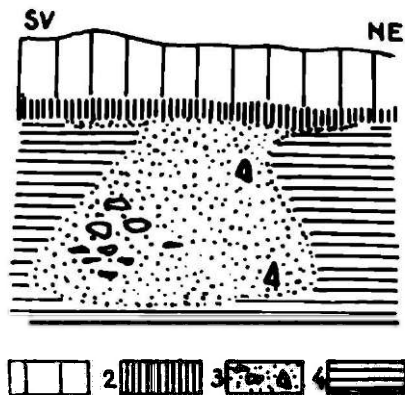

Fig. 2. = Arsura. 1-5, ceramică grosieră lucrată cu mina; 6, fragment de lingură.

Sistemul de construire a valului II, cu fundament din zid de piatră, deosebit ca mod de construcție de valul cetății de la Cotnari ⁷ este din cît se cunoaște pînă în prezent, încă singular în Moldova. Cîteva analogii putem găsi la așezările fortificate din prima epocă a fierului din Transilvania, cum sînt cele de la Bodoc (jud. Covasna), Porumbenii Mari, Tușnad (jud. Harghita) și altele ⁸, care sînt înconjurate cu val ce conține un miez de piatră, uneori blocuri destul de mari, birne de lemn și arsură, precum și puternice urme de calcinare. Deoarece aceste cetăți

Fig. 3. — Arsura. Groapă aparținînd fazei timpurii a primei epoci a fierului. 1, sol arabil; 2, nivel Latène; 3, groapă din prima epocă a fierului cu resturi de vatră și fragmente ceramice; 4, sol viu.

n-au fost încă cercetate metodic, nu ne putem referi prea mult la concepția care a stat la baza fortificațiilor cu val și șanț din jurul lor.

În ceea ce privește încetarea locuirii în cetatea de la Arsura, precum și în celelalte cetăți hallstattiene tîrzii din Moldova, ne alăturăm concluziilor lui A. C. Florescu, care consideră că apariția în Podișul Central Moldovenesc la sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al II-lea î.e.n. a triburilor bastarnice ar fi și cauza părăsirii acestor cetăți ⁹. În felul acesta ne explicăm și prezența ceramicii bastarnice, desigur destul de sporadică, atît pe val cît și în interiorul și exteriorul cetății, singură sau alături de ceramica locală de tradiție hallstattiană.

În secțiunea efectuată în incinta cuprinsă între primul și al doilea val, sub nivelul aparținînd epocii Latène II, s-a descoperit o groapă în formă de clopot, cu o adîncime de 1,60 m de la nivelul actual de călcare (fig. 3/1–4). În umplutura gropii se afla ceramică, fragmente dintr-o vatră portativă, pietre și oase de animale. Fragmentele ceramice sînt din pastă de calitate bună, chiar fină, de culoare cenușie sau brună-cenușie, cu cioburi foarte mărunt pisate în compoziția ei și cu pete negricioase sau brune și luciu la exterior.

Forma obișnuită pentru aspectul cultural atestat cu această groapă la Arsura, este aceea aparținînd tipului în formă „de sac”, în diferite variante, decorat cu brîu în relief simplu, cresat sau alveolat. Alături de această formă, caracteristică este și ceașca cu două toarte supraînlătate trase din buza vasului și prevăzute cu butoni sau creastă la partea superioară (fig. 5).

Ca elemente de decor, existent pe cîteva din fragmente, în afară de brîul în relief și toarte cu buton sau creastă, mai amintim decorul alcătuit din linii canelate sau din proeminențe mici dispuse simetric pe umerii vasului (fig. 4/1, 3, 4) și mai rar creste verticale împinse din interior (fig. 4/2).

⁷ Mulțumim pe această cale colegului A. C. Florescu, care ne-a permis să facem această constatare la fața locului.

⁸ K. Horedt, *Așezările fortificate din prima vîrstă a fierului în Transilvania*, AUBB, 1961, p. 179–186; despre cetatea hallstattiană de la Tușnad, Al. Ferenczi,

ACMI, 4, 1932–1938, p. 302–307.

⁹ A. C. Florescu, *Le problème des établissements fortifiés hallstattiens tardifs de la zone orientale de la Roumanie*, Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Prague, 1966, p. 885–888.

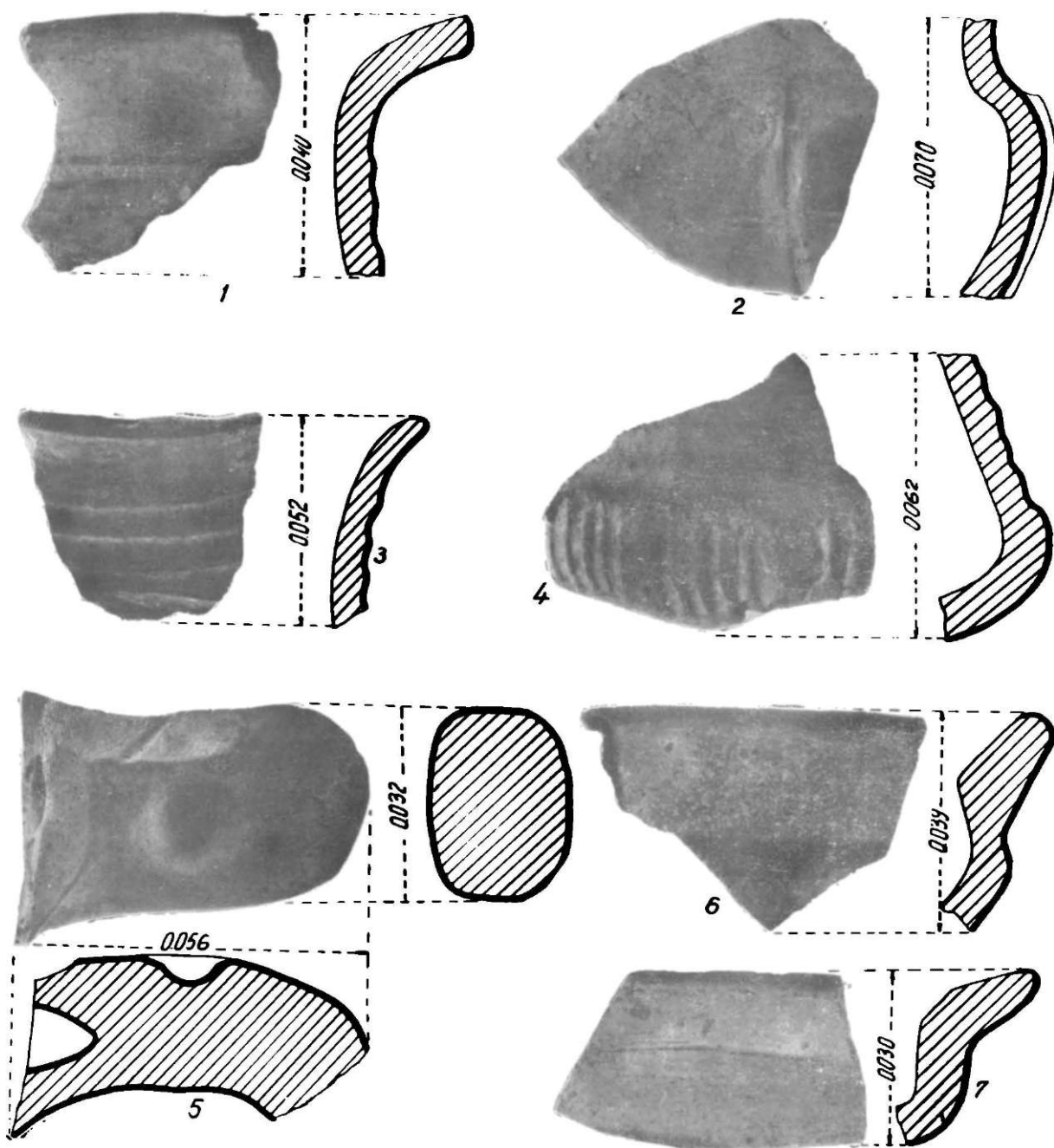
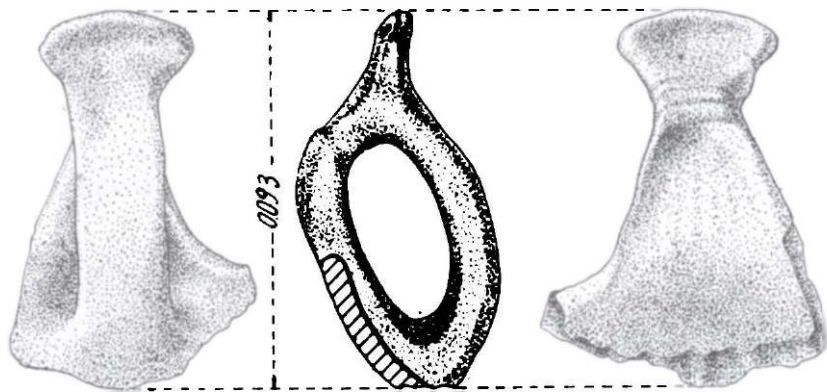

Fig.4. - Arsura. 1 - 4, ceramică aparținând perioadei timpurii a primei epoci a fierului; 5, fragment de amforă grecească; 6, 7, ceramică bastarnică.

Fig. 5. — Arsura. Fragment de ceașcă din perioada timpurie a primei epoci a fierului.

Cele mai apropiate analogii pentru ceramica descrisă mai sus se află în așezarea hallstattiană timpurie de la Șoldănești (R. S. S. Moldovenească)¹⁰ și se datează la începutul mileniului I î.e.n., încadrându-se în grupele hallstattiene timpurii din aria carpato-dunăreană.

Pe de altă parte, toarta supraînălțată, cu creastă (fig. 5), prin analogiile sale în bronzul mijlociu, din N—V R. S. F Iugoslavia¹¹, S—V Olteniei și Banatului amintește tradiții mult mai vechi în Hallstattul nostru timpuriu legate de cultura Vatina.

Avînd în vedere că în sondajul nostru de la Arsura am obținut puțin material — și în general în regiunile răsăritene ale României, Hallstattul timpuriu este puțin cercetat — este greu de precizat cărei faze îi aparține acest material¹².

LA FORTERESSE THRACO—GÉTIQUE D'ARSURA, DÉP. DE VASLUI (1964)

RÉSUMÉ

Durant l'année 1964 on a effectué un sondage dans l'établissement fortifié (datant de l'époque gétique) d'Arsura (dép. de Vaslui).

S'étendant sur une surface d'environ 25 ha, le système de défense est celui des forteresses hallstattiennes tardives de Moldavie, avec des *valla*, ayant des fossés de défense. On a observé surtout la structure intérieure du second *vallum* dont le mur intérieur d'une épaisseur de 2,50 m, est construit en gravier, lié en terre et poutre de bois. Au-dessus de ce *vallum* se trouve une construction supérieure, plus petite qui s'est écroulée à l'extérieur, sous une agglomération de charbons avec des restes carbonisés et de crêpi brûlé. A l'occasion des fouilles archéologiques qui ont été effectuées, on a trouvé dans l'espace entre le Ier et le IIe *vallum*, de même qu'à l'extérieur du second *vallum*, des restes d'habitat dont nous signalons surtout la céramique.

Parmi les fragments céramiques, on remarque une catégorie travaillée à la main, dans une pâte mêlée de tessons pillés et appartenant à des grands vases en forme « de sac » décorés à rubans alvéolaires et à boutons. De même, on a aussi trouvé une céramique du type bastarne, travaillée dans une pâte fine noirâtre, ayant le bord évasé et facetté. Cette catégorie de céramique, peut

¹⁰ A. I. Meliukova, *Памятники скифского времени лесостепного среднего подпестроевья*, МИА, 64, 1958, p. 62—63, fig. 16, 1—6 și 21, 1—3.

¹¹ Milutin V. Garašanin, *Neolithikum und Bronzezeit in Serbien und Makedonien*, BerRGK, 39, 1958, p. 75—

82, pl. XVI, 3.

¹² Pentru încadrarea cronologică a gropii nr. 1 din acest sondaj îndrumări prețioase am primit de la Adrian Florescu căruia îi mulțumim și pe această calc.

être datée des IIIe—IIe siècles a.n.è., par analogie avec la céramique des établissements du Plateau Central de Moldavie.

L'établissement fortifié d'Arsura par sa forme et par le système de fortifications, présente des analogies typologiques avec celles de Stîncesti, Moşna et Cotnari et peut être daté des Ve—IIIe siècles a.n.è.

A l'occasion des sondages effectués on a découvert une fosse en forme de cloche qui contenait les restes d'un foyer portatif et des fragments céramiques de l'âge du fer (Ière période).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig.1. — Arsura. Plan et profil de la section du IIe *vallum* : 1, sol végétal ; 2, sol noir granulé ; 3, sol noir cendré ; 4, sol noir dense ; 5, sol noir avec des restes de cuisson, crêpi brûlé et charbons ; 6, sol brun avec des restes de charbons ; 7, sol brun avec des taches noires ; 8, mur en pierre ; 9, sol brun foncé ; 10, sol vierge, couleur jaune ; 11, poutre de bois.

Fig. 2. — Arsura, 1—5, céramique grossière travaillée à la main ; 6, fragment d'une cuillère.

Fig. 3. — Arsura. Fosse appartenant à la phase ancienne de la première époque de l'âge du fer. 1, sol végétal ; 2, niveau La Tène ; 3, fosse appartenant à la première époque de l'âge du fer avec des restes d'un foyer et des fragments céramiques ; 4, sol vierge.

Fig. 4. — Arsura. 1—4, céramique appartenant à la phase initiale du premier âge du fer ; 5, fragment d'amphore grecque ; 6—7, céramique d'origine bastarne.

Fig. 5. — Arsura. Fragment de tasse appartenant à la phase initiale du premier âge du fer.